

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

יצא לאור בתאריך:
כ"ה שבט תש"ע

פרשה:
משפטים

כותרת:
אל תהיה "עריק" הבורח מהמערכה...

פרוייקט בחסות "משרד השלוחים"

הדברים על אחריות הכותב בלבד

פרשת משפטים

אל תהיה "עריק" הבורח מהמערכה...

לאחרונה יצא לאור סרט בשם Defiance, שמגולל את הסיפור של קבוצת פרטיזנים יהודים שנקראו בשעתו "אוטריאד ביילסקי" – "הפלוגה של ביילסקי". אני אישית הכרתי פרטיזן בשם ר' זושא וילמובסקי, חסיד חב"ד דגול שבתור בחור צעיר בזמן מלחמת העולם השנייה הצטרף לקבוצת הפרטיזנים היהודים.

היו בשעתו פלוגות רבות של פרטיזנים גוים רוסיים שכל מטרתם היתה להכות בגרמנים. אולם מטרתו הראשונה של מפקד הפלוגה היהודית טוביה ביילסקי היתה לא לפגוע בגרמנים אלא דוקא הצלת יהודים מהגטאות וממחנות העבודה. בעוד כל שאר הפלוגות היו מורכבות מגברים שמסוגלים להלחם, הרי שהפלוגה של ביילסקי היתה בנויה ממשפחות שלמות (ראה בכ"ז באריכות בספר "הפרטיזן" בתחילתו).

על רקע ההחלטה הזאת הסתכסך טוביה עם אחיו זושא. בכל פעם שהיו מצטרפים יהודים נוספים ובפרט נשים ילדים וזקנים, היה אחיו זושא שואל אותו: מדוע אתה מקבל אותם? איך נאכיל כל כך הרבה פיות? הרי הם הופכים למעמסה על כל הפלוגה, שכן מדובר באנשים לא יצרניים ושאינם יכולים להלחם! ומכל-מקום, טוביה התעקש לצרף אותם, שכן הוא טען שהם יהודים ואי אפשר להפקיר אותם.

דילמות רבות מסוג זה היו בזמן המלחמה העולמית, האם ראוי לצרף אדם נוסף לקבוצה ובכך לסכן את כולם, או שמא יש לוותר על צירופו של אדם פלוני ובלבד שלא לסכן את חברי הקבוצה. מדובר כמובן בדילמות איומות ונוראות ובהחלטות גורליות, ותודה לאל שאנו חיים כיום בעולם אחר ובתקופה אחרת ולא צריכים לעמוד בפני שאלות כאלו.

אבל גם בימינו ישנן דילמות שאנו נתקלים בהם בחיי היום-יום שלנו וקשה לדעת מהו הדבר הנכון לעשות וכיצד ראוי להתנהל. כל אחד מאיתנו מקבל בודאי עשרות בקשות לתרומות,

מגיעים מכתבים ממוסדות בישראל, מרוסיה וממקומות נוספים, עניים, יתומים, ישיבות, ובנוסף לזה צריך לתרום כמובן למוסדות ולעניים שמתגוררים בעיר שלנו, והרי כסף הוא דבר מוגבל, ולכל אחד מאיתנו יש רק סכום מסוים ומוגבל שהוא יכול להפריש לצדקה.

וכאן נשאלת השאלה למי ראוי לתת – מי עומד בעדיפות מוקדמת יותר? בשעה שאדם צריך להחליט בין מעשה טוב למעשה רע, אין כאן בעיה מוסרית, הרי זה ברור מה מוטל עליו לעשות, השאלה היא רק האם הוא ימצא בקרבו את הכוח להתגבר על יצרו ולהמנע מעשיית הרע. אבל בשעה שמדובר בעולם של עשיית הטוב והחסד – עומדים בפני אדם שתי ברירות ומוטל עליו לבחור באחד מהם, כאן הדברים מתחילים להסתבך ונשאלת אפוא השאלה מהו הדבר הנכון לעשות.

השבוע בפרשתנו אנו מוצאים תשובה לשאלה הזאת. התורה אומרת: "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך", באו חז"ל וחילקו את הפסוק לשלשה חלקים: עמי, עני, עמך. "את עמי" ישראל וגוי עומדים לפניך ללוות – עמי קודם; עני ועשיר – עני קודם; ענייך ועניי עירך – ענייך קודמין לעניי עירך; עניי עירך ועניי עיר אחרת – עניי עירך קודמין שנאמר את העני עמך" (מכילתא קפ"ד, ב"מ ע"א, א).

אם עומדים מולך שני אנשים, יהודי ושאינו יהודי – היהודי קודם, לא שיש להמנע מלעזור לגוי, אלא שהיהודי קודם לו. בתוך העם היהודי עצמו העני קודם לעשיר. עומדים שני עניים האחד הוא קרוב משפחה והשני לא, מעדיפים את הקרוב משפחה קודם. שני עניים זרים האחד הוא בן עירך והשני מהעיר השניה – עניי עירך קודמים. חכמינו מלמדים אותנו שצדקה צריכה להתחיל מהבית, מהאנשים הכי קרובים אלינו.

היהדות אינה מחבבת את מי שבורח מסביבתו הטבעית בה הוא נולד וממריא למרחקים, הוא הולך כביכול להציל את האנושות, הוא מעדיף להציל את התושבים שסובלים בדארפור, בה בשעה שהוא בורח מפני האנשים הקרובים לו ביותר שצריכים את עזרתו. הוא סבור כי אין זה לפי כבודו לעזור לדודה הזקנה שלו ללכת לחנות, הרי הוא עסוק הוא בלהציל את כל העולם. ההנהגה הזאת – לרחם על זרים ולהתאכזר על קרובים – בודאי לא נובעת מהצד הטוב, הנהגה זו בודאי לא נחשבת לצדקה. לפיכך באה ההלכה ואומרת שהדרך להציל את העולם מתחילה מהמשפחה הקרובה ולאט לאט המעגל מתרחב והולך לאנשים שפחות קרובים אליך.

ויתרה מזו: לאחרונה נתפרסמה תשובה של הרבי לפלוני שרצה לסייע להציל את העולם, והרבי מסביר לו מדוע עליו להתמקד בסיוע לבני ישראל דוקא, וכך כותב לו הרבי: "עובדה היא שנולד

להורים בניי והם גדלוהו וכו' וביזה נסתייעו מעוד כו"כ מבניי וכל מה שיש לו (הבנה רגש מרץ וכו') נתאפשר רק הודות להני"ל... לכל לראש צריך להיות פריעת חוב לכל אלו האישים הסביבה וכו' שסייעוהו להעשות אדם שיכול לעזור לזולתו ורק לאח"ז יש מקום לחשבון מי קודם לעזרו".

כולנו מכירים את הביטוי "It takes a village to raise a child" - צריך כפר שלם כדי לגדל ילד, כלומר אדם אינו גודל בחלל ריק. העובדה שהוא גודל בצורה מסויימת עם רגשות מסויימים שמלווים אותו ועם רמה מוסרית שביכולתו לסייע לזולת - הוא למד זאת במקום מסוים, מישהו העניק לו את הגנים הללו, מישהו הציב דוגמה חיה לנגד עיניו כדי שהוא יגדל כבן-אדם חיובי, בסביבתו הטבעית היה בית ספר יהודי, בית כנסת, מסיבות ופעילות שגרמה לו לגדול בצורה כזאת. ולכן - אומר הרבי - חובה על האדם בראש ובראשונה להחזיר את חובותיו לעם שנתן לו וגידל אותו להיות האדם המוסרי שהוא היום, ולא לנסות לברוח למקום אחר.

ישנו סיפור ידוע על חוני המעגל שפעם הוא פגש בדרכו אדם שנוטע עץ חרובים, הוא שאל אותו "כמה שנים יעברו בטרם ייתן עץ זה מפירותיו"? ענה הנוטע "שבעים שנה". שאל אותו חוני: האם נראה לך שתחיה עד אז כדי להנות מהפירות הללו? ענה לו הנוטע: "כשם ששתלו אבותי בשבילי כך אשתול אני בשביל בניי" (תענית כ"ג ע"א). כך גם בענייננו: אנשים השקיעו ובנו קהילה ופיתחו אותה בשבילך כדי שיהיה לך מקום ראוי לגדול כיאות, כך גם עליך מוטל לדאוג לדור הבא שיהיה להם מקום כדי להתפתח כיהודי טוב וגומל חסד.

אבל לאמיתו של דבר יש כאן רעיון יותר עמוק: הרבי תמיד היה מביא את האמרה של רבינו הזקן "מה' מצעדי גבר כוננו" - יהודי מגיע למקום מסוים רק מצד הכוונה העליונה כדי שהוא יעשה שם מצוה, כדי לעשות טובה ליהודי שני, ורק בשל כך הוא הגיע למקום פלוני. אם אדם גר במקום מסוים, הרי זה מפני שהקב"ה רצה שהוא יעזור לאנשים שגרים באותו מקום. אם הקב"ה היה רוצה שאתה תסייע לאנשים שמתגוררים במדינה אחרת - ה' כבר היה מסבב את הסיבות וגורם לך להגיע למקום ההוא. העובדה שאתה גר כעת במקומך - היא ההוכחה הטובה ביותר שתפקידך לתת יד לעזור ולסייע בסביבתך כאן.

בכל פעם שרבנים סיפרו לרבי שהם מעוניינים לעזוב את הקהילה שלהם כדי לעבור לקהילה יהודית יותר גדולה, או אפילו כדי לעלות לארץ הקודש, הרבי היה מצטט את ההלכה הנזכרת ש"עניי עירך קודמים" ואם תעזוב את העיר שלך אתה נחשב כמו "עריק" שבורח מהקרב, מהמלחמה בהתבוללות, ולכן אין ספק שהיהודים השוכנים בעיר שלך קודמים לכל.

אדמו"ר מסוים שהתגורר בסביבה לא דתית בתל-אביב הביע את רצונו לעבור לבני ברק ששם יש סביבה דתית-חרדית. הרבי אמר לו את אותן מילים: מי שבורח מהעיר שלו הריהו כעריק שבורח מן המערכה.

לכן במקום לחפש לעצמנו מצוות מעבר לים או בצד השני של העולם, עלינו לדאוג לכך כאן בעירנו, "עניי עירך קודמים".

פרוייקט בחסות "משרד השלוחים"

הדברים על אחריות הכותב בלבד